ELS GRALLERS DEL BAIX PENEDÈS: LES COLLES BISBALENQUES I ELS SONADORS D'ALBINYANA

SALVADOR ARROYO I JULIVERT

Dins la comarca del Baix Penedès són nombroses les poblacions que han comptat amb un grup o colla de grallers que ha gaudit en un o altre període històric de certa anomenada. Els Pelegrins a Bellvei. Els Ratetes a l'Arboç. Els Vilaseques a Bonastre. La colla de Cal Lluís a Santa Oliva. La Colla de Llorenç a Llorenç del Penedès. Els Guansers a Sant Jaume dels Domenys. Els Fortunys al Papiolet. Els Flaressos de Roda de Berà...

Hi ha, però, alguns nuclis que s'han caracteritzat pel fet de presentar un notable planter de sonadors i de timbalers locals que s'han agrupat en colles més o menys estables al llarg del segle passat i de tot el nostre segle. El paradigma d'aquests nuclis seria el cas del Vendrell i de l'antic municipi de Sant Vicenç de Calders, amb un total de més d'una vintena de colles, que, juntament amb Albinyana i la vila de la Bisbal del Penedès, configuren les quatre places històriques de més activitat en sonadors i colles locals de la comarca.

ELS GRALLERS DEL BAIX PENEDÈS: LES COLLES BISBALENQUES I ELS SONADORS D'ALBINYANA

I - GRALLERS I TIMBALERS

Sens dubte, el graller ha estat històricament el sonador més ben considerat d'entre els instrumentistes de la música popular penedesenca; si més no, aquells que més fraparen, pel seu tarannà, als nostres primers erudits, historiadors i juristes de la generació de la Renaixença catalana, que varen deixar per primer cop constància escrita del usos i costums que envoltaven la vida musical dels nostres sonadors més tradicionals. En base a aquests primers aplecs escrits anem a fer una aproximació general a les figures i prototipus dels dos instrumentistes que integren una colla de grallers.

1. Els grallers

És el notari i historiador vendrellenc Jaume Ramon i Vidales "Bello" (1846-1900) un home plenament integrat en el moviment de la Renaixença, i precursor en molts camps de la historiografia i l'etnografia a casa nostra. És Ramon el primer a deixar constància dels usos i de la manera de fer dels nostres grallers i del mateix instrument; del qual té publicat un interessant estudi.[1]

El nostre notari va publicar, l'any 1897, en una revista jurídica especialitzada, *La Notaría*,[2] un interessant treball que, si bé fou escrit com una aportació a la historiografia del dret consuetudinari català, té per nosaltres un indubtable interès etnològic.

Ramon centra l'exposició en una anàlisi d'una institució gairebé desapareguda en aquells moments: els afermaments, és a dir un contracte que se celebrava entre el mestre artesà d'una determinada activitat o ofici, d'un costat —l'educador—, i d'altra part el jove —educand— i el seu pare, perquè el primer ensenyés l'ofici al segon, que ingressava de ben jovenet com a aprenent a casa de l'educador.

A l'entorn de la vigència d'aquesta institució contractual, en el camp de la nostra música popular escriu Ramon:

> "(lo que vamos a relatar es lo que nos ha puesto la pluma en la mano), hace poco tiempo fuímos nosotros requeridos en el ejercicio de nuestra profesión para autentizar un afirmamiento digno de ser conocido por tratarse de un caso tan único como original y curioso.
>
> "En efecto; trátase de un afirmamiento para enseñar un graller (gaitero) de tocar la gralla o dulzaina a un neófito, valga la palabra."

Pel que fa a les clàusules més importants establertes entre les parts en el citat contracte consten:

1.- El temps de durada de l'aprenentatge és de quatre anys. L'aprenent promet no marxar de la casa i companyia del mestre sense el seu permís, amb l'obligació de servir-lo en tots aquells manaments que seguin lícits i honestos, així com treballar, per compte del mestre, com a pagès tots els dies feiners que no tingui obligació de fer-ho com a graller.

2.- El mestre, pel seu costat, s'obliga en primer lloc a mantenir a casa seva i en companyia dels seus l'aprenent, talment com si fos un més de la seva família. En segon lloc a ensenyar el jove a tocar la gralla, amb el compromís formal que mentre duri l'aprenentatge ha de retribuir l'aprenent amb dues pessetes i mitja cada tarda o nit en què els lloguin a tots dos com a grallers. Un duro quan l'actuació contractada estigui integrada de tarda i nit. Finalment s'estipula el pagament de quatre pessetes diàries en les actuacions durant les festes majors i

Targeta de promoció del sextet El Vendrellenc, més coneguts per Els Perets, editada en la segona meitat dels anys deu. En aquest sextet el graller bisbalenc Anton Cornellà «de la Matilde» tocava el contrabaix.

altres festivitats principals de la temporada de més activitat.[3] Les despeses dels viatges i desplaçaments van a càrrec del mestre.

3.- El pare del jove aprenent de graller es constitueix en fiador d'aquell, i ambdues parts —mestre i aprenent-pare— s'autoimposen una clàusula de penalització que determina el pagament d'una pena de dues-centes cinquanta pessetes, que l'una haurà de satisfer a l'altra en el cas de trencar o deixar de complir qualsevol de les condicions pactades en el document.

Pel que fa al tarannà propi dels grallers de la seva època assenyala Ramon:

> "Por lo general el graller es de profesión labrador, siendo rarísimos los menestrales que a dicho instrumento se hayan dedicado, mereciendo citarse esta villa [el Vendrell] y los pueblos de Roda de Bará, San Vicens dels Calders y Bellvey por ser los más i mejor contingente han dado al gremio."[2]

> "En el Panadés, Campo de Tarragona, Priorato y Conca de Barbará [...] no se concibe una fiesta pupular sin el concurso de la dulzaina de nuestra comarca, aparejándose generalmente de dos en dos con su

correspondiente timbalero. [...] durante el buen tiempo, que es cuando abundan las fiestas populares, puede decirse que recorres de fiesta en fiesta toda la Cataluña o cuando menos la mayor parte de ella, y los más afamados a imitación de los toreros, están larguíssima temporada ausentes de su casa contratados de antemano pasando de un pueblo a otro. Tal profesión resulta muy lucrativa y contribuyente al sustente de la familia, mucho mas con aquel agudo instrumento, que algunos de ellos, a pesar de su rusticidad, dominan de una manera notable, que con los de la labranza que tan sólo empuñan en el crudo invierno. Con todo, hoy tienen un enemigo poderoso en los pianos de manubrio que tanto se van generalizando.

"En cuanto al instrumento, creemos fundadamente que es de procedencia árabe, y que, aparte del pañuelo de color encendido atado la cabeza que usa en lugar de gorra la gente del campo, reminiscencia del turbante, es quizás la gralla el único recuerdo que la dominación semita dejó en nuestra comarca."(2)

Jaume Ramon, que escriu aquest article amb data d'1 de setembre de 1897, dóna tota una colla de característiques típiques dels grallers de la seva vila i comarca.

- El graller és tradicionalment un pagès, generalment amb terra pròpia. Molt pocs menestrals s'han dedicat a fer sonar la gralla, però en coneixem alguns.

- Normalment formen les colles per parelles —primera i segona gralla— i un timbaler.

- Com el fet casteller, també en els graliers existeix una professionalització ja a les darreres dècades del segle passat. Durant la temporada d'estiu —zenit de les festes majors a les nostres contrades— emprenen una "tourné", que els porta a actuar en dies consecutius, de poble en poble i de festa en festa, previ tracte o contracte per part a la institució que organitza els actes.

- Per altre costat, els recursos econòmics que la nostra pagesia obtenia de la gralla eren molt més importants que els del treball del camp, que quedava en segon lloc, "los de la labranza que tan sólo empuñan en el crudo invierno". No obstant això, el conreu de la terra i la vetlla per les collites era un tema que el graller, com a bon pagès, sempre es va assegurar amb certes pràctiques que li permetia la seva major disponibilitat econòmica.

- Finalment, Ramon apunta l'inici de certa crisi en tot aquest món de la professionalització dels grallers, l'aparició i proliferació dels pianos de maneta, "manubrio", amb un ampli repertori mecànic de música de ballables i el lloguer dels quals era molt més econòmic que el d'una colla de grallers. Si a aquest aspecte afegim la crisi econòmica de les darreries de segle arran de l'arribada de la fil·loxera, que va malmetre la important activitat econòmica del vi a la nostra comarca, veurem com el peix es mossega la cua.

Un segon jurista vinculat amb el Vendrell que tracta d'una manera científica el tema del dret consuetudinari a la nostra comarca, i d'una manera indirecta el tema dels grallers, és l'advocat i notari, establert al Vendrell, Victorià Santamaria i Tous (1850-1917), que fou, a més, jutge i alcalde de la vila.

Santamaria va obtenir, precisament també l'any 1897, un premi en un concurs convocat a Madrid per la "Real Academia de Ciencias Morales y Políticas".[4] En aquest treball dedica un apartat a l'estudi del dret consuetudinari escrit, precisament al contracte d'afermament i "el aplendizaje y oficio de graller en la economía popular". Santamaria, després de citar i extractar l'article del notari Ramon a la revista *La Notaria*,[2] aporta tota una colla de noves consideracions que acaben de configurar el tarannà del graller com a músic tradicional:

> "Generalmente son labradores los que se dedican a dicho oficio; y llama la atención el que él mismo se haya perfeccionado tanto, que los más sobresalientes en el arte parecen verdaderos músicos, dando tonos i medios tonos con los nuevos instrumentos modificados, pues con la gralla antigua, de procedencia árabe, no podían producirse más que tonos enteros, resultando ésta un instrumento chillón y bastante desapacible."

L'autor deixa constància aquí de dues dades prou significatives: en primer lloc la vertadera professionalització del pagès com a graller.

En segon lloc documenta la introducció d'una manera prou important ja de la gralla de claus o gralla llarga, en l'evolució de la qual va tenir un pes importantíssim l'albinyanenc Josep Casellas Batet.

> "Un graller en estas condiciones se presenta como un verdadero y consumado músico, y, no obstante, nada más lejos de la realidad. El graller de la provincia de Tarragona, rudo labrador, no conoce el pentagrama

ni los signos que le son peculiares, y para llegar a reproducir en el instrumento, las piezas, las precisa encargar a maestros de música que se dedican especialmente a este género, la composición de las que desean, bailes, marchas, pasacalles, etc., escritos en Barcelona, Villanueva y Geltrú, Vendrell, etc.

"No ha terminado aquí la tarea de los profesores de gaita, supuesto que para ellos el papel nada significa, ya que no lo entienden, habiendo de valerse al efecto de un músico que les cante la nota, la cual aprenden de oído i trasladan después al instrumento, siempre con alguna imperfección musical, dados los antecedentes que quedan explicados.

"Aprendida así la pieza, el maestro de música entrega al profesor graller la composición que ya no sirve por entonces y que, a lo más, puede utilizarse más adelante para volver a repasar la pieza, cuando ésta ha quedado medio olvidada.

"Bajo este supuesto, queda explicado que los aprendices del oficio no hayan de adquirir papeles, que tampoco les servirían, ya que los mismos tienen menos educación musical que los maestros."

Santamaria deixa constància del procés de transmissió —per via oral o d'oïda— de la nostra música popular. Un procés que s'iniciava amb el compositor, seguia pel professor músic, el mestre graller i finalment el jove deixeble. Un exemple força gràfic d'aquesta pràctica és el que recull Pere Ferrando, en relació a un dels grallers de la colla vendrellenca Els Capblancs, que va anar a casa de l'organista Carles Casals, pare del mestre Pau Casals, perquè li cantés la particel·la d'una nova peça per al seu repertori.[5]

"Este instrumento representa un notable papel en la economía popular de Cataluña.

"Las grallas son indispensables en toda fiesta del Principado [...] y más especialmente en aquellos pueblos en que forman las torres humanas llamadas Xiquets de Valls, para levantar las cuales se requiere indefectiblemente que toquen las gaitas.

"Los pueblos más modestos, cuyos recursos no llegan al lujo de la música, se contentan con las grallas, que sirven para acompañar al Ayuntamiento a la iglesia a los divinos oficios, y para los bailes públicos. [...] En los pueblos de más vecindario las grallas alternan con la música para acompañar al Ayuntamiento a la iglesia, los pasacalles, ir a la procesión, etc."

Vilanova i la Geltrú, 5 d'agost de l'any 1947. Tot i els seus 76 anys, el graller bisbalenc Jaume Batet forma colla com a segona gralla amb els vendrellencs Albert Jané «Carbassó», primera gralla, i Jaume Esteve «Casalta», al timbal.

Trobem novament constatat l'ampli rol que acomplien tradicionalment els grallers en el marc de les festes populars. Matinades, castells, acompanyar a ofici, entrada al temple en l'ofertori tot precedint el seguici del pa beneït, concert, obrir el seguici processional, ball de tarda i nit, etc.

Finalment, Santamaria deixa constància de la pràctica seguida pels nostres grallers en la qüestió del conreu de les seves terres, mentre ells eren de "gira" actuant successivament de festa en festa major:

> "Durante el tiempo que están fuera a fiestas mayores, atienden a sus faenas del campo por medio de otros braceros que toman a jornal, ya que los rendimientos que obtienen les permiten distraer parte de ellos para dicha atención. Esto ocurre cuando no pueden dar cima a sus ocupaciones, bien adelantando o retrasando las labores hasta donde las necesidades de la agricultura lo permiten, pues por poco que puedan arreglarse de este modo, no acuden a tomar jornaleros por su

cuenta. En la parte baja del distrito de Vendrell es poco usada la forma de trabajo agrícola a 'Torna jornals', y como a mayor abundamiento los grallers viven del producto de sus tierras i de lo que les rinde el oficio y no van a jornal, cuando necesitan trabajadores los toman como cualquier propietario."

2. Els timbalers

Hem vist fins ara els trets més destacats del tarannà dels grallers com a músics tradicionals. El timbal és l'altre instrument integrant d'una colla de grallers; tot i això, la figura del timbaler en la nostra música popular ha estat sovint la més poc considerada. Tant és així que fins i tot les colles de grallers es comptaven per parelles "de gralles", fet que troba el seu paradigma en la coneguda "època de les divuit parelles",[5] tot ignorant, d'alguna manera, que juntament amb el timbal formaven un tercet instrumental. Aquesta deferència de tracte externa també es donava en el si de les colles, ja que el timbaler cobrava la meitat que un graller. Aquest costum fou trencat, tal com explicava el graller vendrellenc Joan Jané i Escofet "Jan Merenguet",[6] per la colla vendrellenca d'Els Capblancs, que a les darreries del segle passat va equiparar econòmicament la figura del timbaler i el graller tot introduint el nou sistema de "la tersa", pel qual grallers i timbalers cobraven a parts iguals.[7]

Com el sonador de gralla, el timbaler s'iniciava de ben jove com a instrumentista. Pel que fa a la veterania, direm que la trajectòria de l'activitat musical d'un timbaler és molt més llarga cronològicament que la d'un graller per raons òbvies lligades a les característiques intrínseques d'ambdós instruments. El cas més paradigmàtic d'aquesta activitat seria la d'en Joan Mallofré "Ros Camat", que encara redoblava com a segon timbaler als 89 anys.[8]

Era un costum molt comú entre les colles històriques el fet que un dels integrants habituals, gairebé sempre lligats per vincles familiars, comptés amb el doble domini instrumental, és a dir, que a més de sonador de gralla dominés l'art del redoblar, de tal manera que en el cas de no trobar timbaler per a alguna actuació —moltes vegades eren esporàdics en les colles— es cercava un tercer graller i el sonador habitual feia de timbaler per a aquella ocasió. En aquest sentit, en

són exemples històrics d'aquest doble rol instrumental Joan Mallofré i Cañís "Ros Camat" en la colla vendrellenca Els Camats i Carles Mañé i Jané "Arlà" en la colla Els Felius.

A més, ens consta que els caps d'algunes de les més emblemàtiques colles històriques conservaven entre el seu estoc instrumental, a més de les gralles seques i de claus, un o dos timbals, ja siguin de caixa de fusta o de llautó, que més d'una vegada els havien tret d'algun compromís. Valgui com a exemple d'aquest costum la constatació d'aquesta pràctica en colles de tanta anomenada en la seva època com foren la del Pau de la Gralla, de la Pobla de Montornès, o la dels Camats del Vendrell. Així mateix, hom parla de l'existència de colla de grallers quan entre l'estoc instrumental conservat o del que es té referència hi ha a més de gralles un timbal. Aquest seria el cas de les colles de Cal Sec d'Albinyana o de Cal Lluís de Santa Oliva.

En l'aspecte humà, direm que la majoria dels timbalers dels quals tenim referència estan emparentats familiarment amb el cap de la colla de grallers. En molts casos són fills del graller titular. Com a exemples prou destacats tenim el de Joan Martí i Papiol "Trip", timbaler de la colla dels Trips del Vendrell. També el de Salvador Castellví i Romeu "Vador Pelegrí", timbaler d'Els Pelegrins de Bellvei, i Salvador Mallofré i Romeu "Betum", timbaler d'Els Camats del Vendrell. La gralla es mogué tradicionalment en un món endogàmic, sovint tancat o, si més no, fortament lligat per vincles familiars. Alguns dels exemples més significatius poden ser el cas d'Els Camats i Els Pelegrins, en què els dos caps de colla eren cunyats. Un altre és el cas de l'Anton Francàs, que era cosí germà del Carles Arlà, ambdós vinculats a la colla Els Matricols. El graller bisbalenc Jaume Batet era sogre d'Anton Poch, també graller de la família dels Sabaters, i molts altres que es farien llarg d'anomenar.

En altres ocasions són germans; el cas més tòpic d'aquest lligam és el de la colla vendrellenca dels Felius, on tres dels quatre germans Oliver i Borrut, Francesc, Joan i Salvador eren timbalers.

En altres el parentiu és més llunyà i arriba per via col·lateral, com és el cas del timbaler albinyanenc Josep Casellas i Juncosa, cosí segon del graller de cal Guineu del mateix municipi.

Encara en altres ocasions són fills, nebots i encara veïns d'altres timbalers ja experimentats; valguin com a exemple la nissaga de percussionistes dels Francàs, que integren el fill del cèlebre timbaler i els seus nebots Jaume Claramunt "Jaume timbaler" i Pau Claramunt "Pau de la Grava".

II - LES GRALLES A LA BISBAL

La presència dels grallers en el calendari lúdic i festiu bisbalenc ens ve pautada en gran manera per un document de cabdal importància com és el *Llibre de consueta de la parròquia de Santa Maria*,[9] un manuscrit de l'any 1903 del qual és autor el rector mossèn Manuel Socada i Olivella, que regí entre 1897 i 1908 la parròquia bisbalenca.

El primer esment de l'aparició de les gralles, el trobem en el tradicional aplec del dilluns de Pasqua a l'ermita de Santa Cristina. La consueta recull que en l'aplec es feia el ball de coques, la dansa tradicional del país:

> "Por la tarde se 'encantan', garlandas y bailan danses. Sus productos son para sufragar gastos que en verdad no les alcanzan."

Ball que tradicionalment era acompanyat per una colla de grallers.

Ball de coques que es troba documentat en els programes d'actes de la diada de la Mare de Déu d'agost, Festa Major de la vila, dels anys 1877 —"a las tres de la tarde se bailarán tortas"— i de 1879 —"las tan celebradas danzas de ´las cocas´ y ´xiquets de Valls´".[26]

Un altre dels cicles festius bisbalencs en què no podien faltar les gralles era durant les festes de barri, que se celebraven durant la capvuitada del Corpus. mossèn Socada deixa constància de l'existència de tres barris i, en conseqüència, de tres dies festius a la vila:

> "El barri de Dalt lo celebra el Sábado, el de la Riba el lunes y el de Baix el Jueves".

A més del seguici del pa beneït, típic de cada barriada, anava acompanyat pels grallers que entraven dins del temple durant l´ofici i "En la consagración las dulzainas que acompañan al barrio tocan la marcha real."

Joan Sans i Sonet «Janet de l'Aleix (1879-1958) fou el més cèlebre dels timbalers bisbalencs. Tot redoblant amb la colla Els Capblancs del Vendrell cap al 1952.

Però no acaba aquí el paper de les gralles a la festa del barri bisbalenca, sinó que després de la benedicció de les coques:

> "El sexe feble, en el trancurs del trajecte porten una coca, adornada degudament, i els infants del sexe masculí, una bandera [...] el que´m crida l´atenció, és d´aquella manera que fan voleiar la bandera pròpia.
>
> "Després musicalment també hom acompanya als seguidors a llurs cases, acomiadant-los, i així es finalitza la manifestació matutina. A la tarda i a la nit, s'executen els corresponents balls, a un determinat carrer del Barri."[10]

La tercera data important és la Festa Major Xica, que els bisbalencs celebraven per la diada de Santa Margarida —20 de juliol—, copatrona de la vila. La consueta assenyala que:

> "En el día anterior (la vigilia) los jóvenes de la villa, recorren en dos collas la villa y lebantan castillos al son de las gaitas".

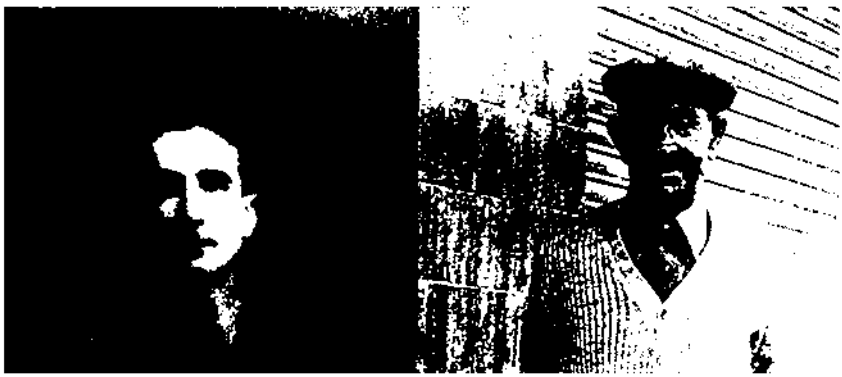
Dues colles de Xiquets Bisbalencs que alhora necessiten dues colles de grallers.

> "El dia de la fiesta [...] á las nueve sale la procesión que acompaña á la Virgen del Rosario i lleva su bandera i a las dos collas siguen al frente levantando castillos."

La quarta data important en què hom anota la participació de les gralles és per la Festa Major, diada de la Mare de Déu d'agost, en què:

> "En la vigilia [...] la collas levantan sus castillos."
>
> "En el día de la Asunción [...] acompañan la procesión las collas de xiquets y en la plaza cantan villancicos, levantan arriesgados castillos".
>
> "En el llevant de taula [...] las collas recogen aguinaldos, y se acostumbra dar una peseta al cap de colla y 10 centimos a las aletas."

El repertori dels grallers bisbalencs és, doncs, força ampli; a més dels corresponents ballables dels balls de les festes de barri, cal afegir-hi tots els tocs tradicionals: el toc de matinades, el toc de processó, el toc de castell, el de llevant de taula i encara la marxa reial que interpreten dins del temple en llevar Déu.

Eugeni Poch i Rovira «Genio Sabaté» (1883-1961) a l'esquerra i el seu nebot Anton Poch i Solé «l'Anton Xic» (1897-1978).
Dos grallers bisbalencs de la família dels Sabaters.

Normalment, en la diada de la Festa Major és l'Ajuntament que destina cinquanta pessetes per llogar l'orquestra per a l'ofici i la processó. Alguns anys, però, la situació dels conreus fa que siguin les colles de grallers locals les que es facin càrrec exclusivament de l'acompanyament musical de la diada, com és el cas de l'any 1893:

> "Tocando las tradicionales grallas tan solamente, sin duda por el mal aspecto que presenta la cosecha del vino, debido a los pedriscos que cayeron en el mismo."(11)

Tasca en la qual estem segurs en sortiren ben airoses.

Una altra de les diades lúdiques era la fira. La vila celebrava la fira local el primer diumenge i dilluns d'octubre. I curiosament en destaca mossèn Socada que:

> "Hoy y mañana tiene lugar en esta villa la fira, la cual toda ella se reduce a bailes con gaitas, a lo que está muy dado este vecindario y contornos, de ahí que concurre mucha gente ánsiosa de jolgorio."

La darrera referència que dóna la consueta de la sortida de les gralles a les festes o diades de confraries locals és en la diada de Sant Esteve, que sembla ser que era de la Confraria dels Fadrins Bisbalencs; en l'organització del seguici processional de la diada del 26 de de-sembre consta que els fadrins "Llevan sus gaitas a la procesión".

III - LES COLLES BISBALENQUES

Amb aquests antecedents la Bisbal ha destacat com a plaça important de tradició grallera al Baix Penedès.

Què en sabem d'aquells grallers bisbalencs que s'aglutinaven formant aquestes colles locals? Segons recullen Salvador Ferré i Assumpció López, del bisbalenc Francesc Pascual i Martí:

"el primer del que tenim coneixement es deia 'Ràfol'".[12]

Sembla ser que aquest primer graller bisbalenc es deia Joan Guasch i Ràfols.[13]

JOAN GUASCH I RÀFOLS (1843 - ?)

Ràfols va néixer a la Bisbal el 26 d'agost de l'any 1843. Desconeixem en quina formació va tocar. Una de les poques referències materials d'aquest sonador que resten són la seva gralla, que porta inscrit a les birolles "A mi ijo 1836", i que avui conserven els seus descendents.[13]

A les darreries del segle XIX consta ja l'existència d'almenys dues colles locals, Els Sabatés i Els Petits , de les quals la premsa de l'època declara, sense embuts, que "son de las mejores que corren por aquí".[12]

En aquesta època consten ja actuacions de sonadors i colles bisbalenques fora de l'àmbit lúdic estrictament local, per desplaçar-se a nuclis com Marmellar, Bonastre, el Vendrell, Sitges, el Catllar, Albinyana, Igualada..., entre altres poblacions del rodal del Penedès i Camp de Tarragona.

ELS SABATERS

És cronològicament la primera colla bisbalenca que va adquirir cert prestigi i anomenada en el món de les gralles de la seva època.

Així és que el sitgetà Rafael Casanova —cronista oficial de la Blanca Subur— recorda aquesta colla com una de les principals for-

macions del món de la gralla del final del segle XIX: "en el transcurso de los años, famosas collas de grallers, han hecho sentir a los sitgetanes todo el hechizo y emoción [...]. En su tiempo gozaron de merecido prestigio los hermanos Pelegrins maestros de la gralla seca, luego els Sabaters de la Bisbal, els Camats del Vendrell..."[13]

Com veiem, el prestigi adquirit pels Sabatés, també coneguts pels Sabaterets cap a l'any 1917, els fa fer costat a colles mítiques com Els Pelegrins, de Bellvei, o Els Camats del Vendrell.

Pel que fa als integrants d'Els Sabaters, segon recullen Assumpció López i Salvador Ferré,[12] eren:

Josep Poch i Rovira "Pepet del Sabater" (1866-1929).

Eugeni Poch i Rovira "Genio Sabater" (1883-1961). Baix.

Antoni Poch i Rovira "Anton del Sabater" (1870-1963). Primera gralla.

Antoni Cornellà i Poch "Antonet de la Matilde" (1895-1969). Segona gralla.

Joan Sans i Sonet "Janet de l´Aleix" (1879-1958). Timbaler.

EUGENI POCH i ROVIRA

El "Genio Sabater" va néixer a la Bisbal el primer de gener de l'any 1883. Els seus pares eren Josep Poch Casellas, pagès de la Bisbal, i Francesca Rovira Cañellas, natural de la mateixa vila.

Com la majoria de la seva família, es va dedicar a la feina de pagès. És el petit dels tres germans Sabater, i formà de ben jovenet parella amb el seu germà Anton. El trobem en actiu a la colla familiar fins a finals de la dècada dels anys deu. La darrera actuació bisbalenca documentada fins avui de la colla és del 1917. L'any 1919 ja es lloguen Els Cassimiros.[23] Va morir a Barcelona el 29 d'octubre del 1961.[13]

ANTONI POCH i ROVIRA

De l'Anton "del Sabater" s'ha dit que "era el graller més elegant del seu temps".[12] Era el cap de la colla, germà de l'anterior. És el

segon dels germans, nat a la Bisbal el 13 de setembre de l'any 1870. Va començar com a graller als 16 anys, l'any 1886, i estigué en actiu com a sonador fins a l'any 1930, en què en tenia ja seixanta. Feia també de pagès com el seu germà, i es casà el 7 de novembre del 1891 amb Maria Bundó i Alujas, amb la qual els trobem domiciliats, l'any 1898, al carrer del Molí de Vent, 5 de la Bisbal. Va morir a la seva vila el 6 d'agost del 1963.[13]

El seu germà gran és Josep Poch Rovira "Pepet del Sabater", també pagès, nat a la Bisbal el primer de maig de l'any 1866. Es casà l'any 1891 amb Margarida Solé i Alujas. És pare del també graller Anton Poch i Solé "l'Anton Xic". Va morir a la seva vila el 22 de febrer del 1929.[13]

ANTON CORNELLÀ I POCH

Més conegut per "l'Antonet de la Matilde". Va néixer a la Bisbal el 10 de juliol del 1895. Els seus pares eren Antoni Cornellà i Guasch, paleta de la mateixa vila, i Matilde Poch i Romagosa. El seu avi matern, Francesc Poch Casellas, era germà del pare dels "Sabater".

De ben jove va començar com a graller en la colla dels seus cosins, cap a l'any 1904, amb tan sols nou anys. Hom diu d'ell que fou un "nen prodigi de la gralla".[12] Després s'introduí en el món de la música semiprofessional com a instrumentista de contrabaix amb el Sextet El Vendrellenc, més conegut com Els Perets, que integraven dos clarinets, un cornetí, un fiscorn, flauta i un contrabaix. Amb aquest grup el trobem ja l'any 1914-1916.

Cap a principis dels anys vint el trobem com a instrumentista de contrabaix del quintet vendrellenc Ideal, junt amb ell trobem, com en Els Perets, Pere Coll i Aymerich "Miquel Peret", un altre graller reciclat, que ara és instrumentista de clarinet i saxo. A més d'un percussionista que després es convertirà en un cèlebre timbaler, Joan Vidal i Martí "Baltasar de cal Tof".[14]

Durant la segona meitat dels anys vint, integra el sextet Dancing - Jazz, una orquestrina que funden quatre dels instrumentistes de l'Ideal. Cap a l'any 1930, encara el trobem juntament amb en "Tof" com un dels

Desde Bisbal del Penadés

Com cada any, durant els dies 14, 15, 16 i 17 d' Agost aquesta vila celebra amb mes o menys esplendidesa la seva Festa Major, la qual acostuma a veurers molt concorreguda de gent de tots els indrets del Penadés.

A la vigilia la parella de gralles «Els Sabaterets» feren una alegra cerca-vila i després els *Xiquets*, del poble, aixecáren arreu de la vila arriscats *castells* i *torres* regnant per tota la vila molta animació, que's traduí en animats balls, en totes les societats recreatives.

Foren molt lluits, els solemnes Oficis que'l día 15; es celebraren en l'Esglesia Parroquial. Tarda i nit, després de les serenades corresponents, a les societats «Unió Bisbalenca» i «Centre Agrícol» tinguéren lloc lluits balls públics corrent els programes respectivament a càrrec de les celebrades orquestra «La Unió Artística» de Barcelona i l' aplaudit quintet «Els Vallenses» de Valls.

En aquest día i en els mateixos locals no's poguéren celebrar, degut a les actuals circunstancies els anunciats espectacles de varietés i de declamació que tenían anunciats, per la falta dels artistes que no vingueren de Barcelona.

A la tarda del día 16 al Centre Agrícol debutá la companyía de declamació que dirigeix el primer actor en Fabiá Mercader, i de la que'n forma part l'aplaudida actriu na Marta Vallespir, posant-se en escena el drama en quatre actes *La Verge Boja*, acabant amb la pessa cómica *La gran rifada*, i a les deu de la nit es representá el celebrat drama en quatre actes d'en Santiago Rusiñol *La Mare* en el qual s'hi distinguiren de debó la primera actriu senyora Vallespir i'l senyor Cosin; acabant amb el divertit sainet en un acte, del malhaurat vendrellenc R. Ramon i Vidales *El Carro del Vi*. La nombrosa concorrencia quedá molt satisfeta d'aital espectácle.

L'últim día del gós, se torná a ballar; amb gralles tarda i vetlla.

Crònica de la Festa Major de la Bisbal de l'any 1917, publicada al setmanari vendrellenc El Baix Penedès *del 25 d'agost del 1917, que documenta l'actuació de la colla local Els Sabaterets.*

primers integrants de l'orquestra vendrellenca Melody. En aquesta formació Cornellà toca el contrabaix i el trombó de vares.

Morí a la Bisbal als 73 anys el 25 de febrer de 1969.[13]

JOAN SANS I SONET

El "Janet de l'Aleix" és, sens dubte, el més cèlebre dels percussionistes bisbalencs de tota una època.

Neix a la Bisbal el 8 de maig de 1879, és fill de Joan Sans i Esteve, pagès de la Bisbal, i de Maria Sonet i Vallès, natural d'Albinyana. El Janet neix a la casa número 13 del carrer Major.

Els seus avis paterns són Joan Sans i Vallès, pagès de la mateixa vila, i Victòria Esteve.

El nostre timbaler s'inicia també de ben jove com a percussionista, en concret als 14 anys, l'any 1893, a la colla dels germans Sabaters.

La seva trajectòria com a timbaler és prou àmplia, ja que abasta gairebé seixanta anys, havent tocat amb totes les colles i parelles bisbalenques, a més d'altres colles d'anomenada com Els Cassimiros o Els Capblancs del Vendrell. En la primera el localitzem ja a finals dels anys deu, i més concretament quan l'any 1919, Els Cassimiros són contractats ja a la Bisbal per acompanyar els Xiquets Bisbalencs.[23] La relació d'aquesta colla amb la vila es troba encara quan l'any 1928 localitzem una nova actuació de la colla d'en Casimir Coll a la Bisbal.[15] En la segona, actua com a timbaler esporàdic ja a les primeries dels anys cinquanta, en concret l'any 1952, durant la segona etapa d'aquesta colla.[13]

Com la majoria dels grallers bisbalencs, l'Aleix féu també de pagès. Va morir a la Bisbal als 79 anys, el 26 de juliol de 1958. El seu timbal de caixa de llautó havia estat fabricat pel mestre artesà vendrellenc Francesc Badia i Vendrell "Cisquet Llauner"[25] i porta gravada la típica inscripció "F. Badia 1898" a la planxa de la clau de les cordes.

Juntament amb el timbal de Josep Mañé i Ferret "Gepet del Gonser" (1870-1956) formen part dels cinc timbals signats i datats que resten

localitzats d'aquest constructor d'instruments de música popular; la inscripció del timbal dels Gonsers de Sant Jaume fa també "F. Badia 1898".

El seu germà gran Josep Sans i Sonet "L´Aleix Gran" (1873-1958) també havia estat timbaler, segons recullen l'Assumpció López i el Salvador Ferré: "el timbal varen tocar-lo l'Aleix gran i el Xic del Grua".[12] Va néixer a la Bisbal el 22 de setembre del 1873. Hom el creu timbaler com el seu germà de les diferents formacions locals, tot i que no es tenen altres referències concretes de la seva activitat.[13]

Altres sonadors bisbalencs vinculats musicalment o familiarment amb aquesta colla serien:

JAUME BATET i ROSSELL "GRALLER BATET"

D'ell ens ocuparem més extensament en tractar de les diferents colles bisbalenques de les quals en va ésser promotor.

ANTONI POCH i SOLÉ "ANTON XIC (a) El Recó"

És fill del germà gran dels "Sabaters", Josep Poch Rovira (1866-1929), i de Margarida Solé i Alujas. Va néixer a la Bisbal, al carrer de Santa Cristina, el 18 de novembre del 1897.[13]

ELS PETITS

És la segona de les colles bisbalenques documentades a finals del segle XIX.

L'única notícia que en tenim ens l'aporta el ja referit programa de la Festa Major del 1900.[12]

La dualitat de colles de grallers a la Bisbal és un fet que es va repetint en les diferents notícies de festes bisbalenques de principi de segle.

Així, ja cap al 1903, mossèn Socada en la consueta parroquial[9] parla que el jovent forma en dues colles castelleres locals; en conseqüència, ha d'actuar en dues colles de grallers, una de les quals

ens diu que és la que porten Els Fadrins, l'altra segurament és la d'Els Sabaters".

Una segona notícia d'aquesta dualitat de colles ens l'aporta una crònica de la Festa Major local del 1904 en la qual s'esmenta clarament: "como tal elemento joven, si bien formaban dos divisiones, levantaban sus atrevidas torres al toque de sus respectivas gaitas."[12]

L'any 1917 es parla tan sols d'una colla: "a la vigilia la parella de grallers 'els Sabaters' feren una alegre cercavila.".[12] El setmanari *El Baix Penedès* de 25-8-1917 recull la colla com Els Sabaterets.

L'any 1919, el programa publicat a la premsa vendrellenca preveu també el concurs de grallers: "als grallers 'Casimiros' per l'acompanyament popular dels xiquets, i matinades, al quintet 'Capblancs' pel darrer ball de torna-boda...".[23]

Encara l'any 1922, sense especificar gaire, es parla que el dia 14 hi haurà "sarau amenitzat per les típiques gralles".[12]

Pel que fa a l'any 1928, sabem que la societat La Unió Bisbalenca va contractar novament "als populars grallers 'Els Casimiros' del Vendrell"[15] colla en la qual havia format el timbaler local "Janet de l'Aleix".

Pel que fa a la referida colla Els Petits, no n'hem recollit cap altra referència oral ni escrita a no ser que siguin els grallers "dels Fadrins", que esmenta mossèn Socada.

Pel que fa a l'origen del nom de la formació, vindria directament vinculat a la poca o curta edat d'alguns dels seus sonadors. Recordem, per exemple, que el cas més gràfic d'aquesta introducció infantil en el món de la gralla és el de l'"Antonet de la Matilde", que ja tocava en públic als 9 anys. També l'"Anton del Sabaté", que ja va debutar als 16 anys. O el "Graller Batet" que va començar als quinze. Aquesta característica la trobem encara modernament en grallers de tanta anomenada com el d'Anton Mañé "Ton de la Gralla", fill també de graller, que va debutar tot sol als 12 anys, acompanyant el ball de bastons del Vendrell l'any 1932.[15] D'altra banda, la prompta iniciació dels vells sonadors de gralla era un fet tradicional en el tarannà dels nostres músics populars, com hem tingut ocasió de veure.

Bisbal del Penedès

Amb motiu de la vinenta festa major, la societat Unió Bisbalenca ha confeccionat un interessant programa d'espectacles en el que hi figuren divertiments de tota mena, havent contractat la tan aplaudida orquestra «Monnés» d'Esparraguera per a l'amenitzi els balls i concerts, als grallers «Casimiros» per l'acompanyament popular dels xiquets, i matinades, al quintet «Cubanitas» i el duetto «Les Noé» pels espectacles de varietés.

Si a tanta explendidesa de elements s'afegeixen uns atractívols concerts choral que donarà l'Orfeó Bisbalenc, amb les tres seccions, i quina entitat també pertany al sí de la dita societat organitzadora, podrà molt bé afirmar-sé que enguany aquesta vila celebrarà amb gran esplendor la seva festa principal i que aquesta vindrà absorvida per la dita societat, prenent merescut a la activitat i perfecta organització de les festes que s'empren.

Una vegada mes felicitem als homes que dirigeixen aquella casa pel bon acert amb que procedeixen.

COMARCALS

Bisbal del Penedès

Aquesta vila s'apresta a celebrar amb el major esplendiment la Festa Major que cada any dedica a la Excelsa Patrona la Verge Maria, a quin efecte s'han publicat ja els corresponents programes.

La Unió Bisbalenca, com te per costum aixecarà un esplendit envelat i al seu local hi actuarà la companyia de varietés «Espectacles Hélios» composta de déu artistes entre els que hi figura l'aplaudit actor i director Joan Boti, qui presenta a la numerosa «troupe» en espectacles de revista. Per a amenitzar els saraus te aquesta casa contractats als populars grallers «Els Casimiros» i a la aplaudida orquestra «La Catalana» de Granollers.

El Cine Colon anuncia per els dies 15 i 16 la projecció d'espiendents programes de pel·lícoles, entre les que hi figura la superproducció de la casa Metro Goldwyn «La tierra de todos» basada en la celebrada novela del mateix títol escrita pel malhaurat novelista V. Blasco Ibañez i interpretada per els famosos artistes Antonio Moreno, Greta Garbo i Lionel Barrymore.

El Centre Agrícol está també arrodonint el seu programa de festes.

Si a tot el dit s'hi afegeix que les funcions religioses revestirán la sumtuositat acostumada, es compreudrà per aquestes curtes ratlles la importància que enguany revestirán les festes bisbalenques que tindrán lloc durant els vinents dies 14, 15, 16 i 17.

Extractes dels programes d'actes de les festes majors bisbalenques dels anys 1919 [1] i 1928 [2], que constaten actuacions de la colla vendrellenca Els Cassimiros, en la qual havia format el timbaler local Joan Sans «Janet de l'Aleix».

ELS TOÏOS

Seria la tercera formació bisbalenca documentada. En aquest cas és en l'aplec de grallers i colles de grallers que publiquen els grallers de l'acreditada Colla de Mar, de Vilafranca del Penedès, que recull la colla Els Toïos com una colla bisbalenca entre les formacions que estigueren en actiu alguns anys del període que va entre l'any 1900 i el 1936.

Aquesta colla estaria integrada, segons les dades que recull l'esmentat aplec, per:

- Miquel Ferré i Mas "El Toïo" (1889-1966). Graller.

- Jaume Batet i Rossell "Graller Batet" (1871-1956). Graller.
- Joan Sans i Sonet "Janet de l'aleix" (1879-1958). Timbaler.
- Josep Cañís i Gasull "Xic del Grua" (1901-1968). Timbaler.

MIQUEL FARRÉ i MAS

"El Toïo" serà el cap de la colla i el que, en conseqüència, donarà nom a la formació. Nat a la Bisbal el 29 de novembre de 1889, és fill de Pau Ferré i Urgell, pagès de la mateixa vila, i de Maria Mas i Bosquet, natural de Sant Martí Sarroca. El matrimoni viu al carrer del Calvari.

Els seus avis paterns són Anton Ferré i Cornellà, també pagès de la vila, i Josepa Urgell.

El coneixem en actiu a més de la seva pròpia formació en la d'Els Escolanets, activa cap al 1914.[12] En aquesta colla, a tres veus i amb gralla de claus, havia fet el baix.

Després també sabem que havia format colla amb l'albinyanenc Magí Casellas i Arans "de cal Guineu", juntament amb un tercer sonador de Bonastre, possiblement un dels germans Vilaseques "els Gravats", els quals assajaven, cap a la segona meitat dels anys 10, a la barraca de cal Guineu, situada al camí que va d'Albinyana a Bonastre.[13]

Pel que fa a l'estoc instrumental d'aquesta colla, sabem que Els Toïos eren sonadors de gralles de claus. El col·leccionista sitgetà Antoni Duran va adquirir dues de les gralles de cinc claus que havia tocat Miquel Farré.[13]

Va morir al Vendrell el 13 de febrer del 1966.

JOSEP CAÑÍS I GASULL

Els historiadors de cal Roig de la Bisbal recullen també aquest bisbalenc com un dels tres timbalers locals, "el timbal també l'havien tocat l'Aleix Gran i el Xic del Grua".[12]

Neix a la Bisbal el 28 de novembre del 1901, fill de Pau Cañís i d'Andrea Gasull. Treballava de pagès i va morir a la seva vila el 7 de juliol de 1968. Va tocar el timbal amb la colla d'"El Toïo" i amb la del graller Batet.[13]

ELS ESCOLANETS

És la quarta formació bisbalenca de la qual tenim coneixement. En concret, aquesta colla la localitzem activa ja l'any 1914.[13]

D'aquesta formació, ens en donava referència el veterà graller vendrellenc Jaume Vidal i Vidal "Carboner"; no obstant això, en una nota biogràfica que ens passà el bisbalenc Josep Poch i Batet, fill del graller "Anton Xic" i nét del graller Batet, consta també el nom d'aquesta colla bisbalenca.[13]

Vidal, a més, va localitzar una fotografia d'estudi de la formació que li havia donat el Miquel Ferré "el Toio", quan ja gran vivia al Vendrell. Vidal ens explicava que "el Toio" sempre la duia i li agradava de mostrar-la. Aquest document gràfic fou entregat pel graller vendrellenc a l'alcalde de la Bisbal Joan Poch i Ferré, qui avui la conserva.

El nom de la colla sembla que provenia del fet que en aquella època hi havia una orquestra molt reconeguda que actuava amb el nom d'Els Escolans de Sant Sadurní d'Anoia.

Els nostres grallers bisbalencs són Els Escolanets, els escolans, en petit. Així també veurem sorgir d'altres colles de grallers que basen els seus noms en formacions d'anomenada; valguin com a exemples més gràfics les dels Perets Petits, colla que la coneguda llista de Joan Jané "Merenguet" situa al Pla de Santa Maria, o la dels Petits Pelegrins del Vendrell i Bellvei.

La transcendència i semiprofessionalització que tingueren en el món musical de tota una època les formacions de la gralla de claus, i en concret la colla d'Els Escolanets, queden demostrades pel fet que es feren fer una fotografia d'estudi, amb els noms i rol de cada sonador dins de la colla, per promocionar-se i contractar en festes de tot tipus en tot l'àmbit penedesenc i del camp de Tarragona.

D'altra banda, aquest tipus d'incipient promoció de les colles sembla ésser comú en les formacions més qualificades d'aquella època; en aquest sentit, tenim referències de l'existència de fotografies de les mateixes característiques de la colla Els Cassimiros del Vendrell, i també del Sextet dels Perets, quan la colla és ja una orquestrina.

La colla d'Els Escolanets era un quartet a tres veus, que integraven, segons ens referia el mateix Jaume Vidal "Carboner":

Joan Ferré i Mestre "Jan De Puigpelat". (1887-1964). Primera gralla.
Miquel Ferré i Mas "El Toïo" (1889-1966). Baix.
Jaume Batet i Rossell "Graller Batet" (1871-1956). Segona gralla.
Joan Sans i Sonet "Janet de l'Aleix" (1879-1958). Timbal.

ELS BATETS

És la cinquena formació bisbalenca documentada. Com hem vist, durant el període que va des de l'any 1900 fins al 1917 trobem en actiu fins a cinc colles de grallers de la vila, amb diferents apel·latius: Els Sabaters, Els Petits, Els Toïos, Els Escolanets i Els Batets, fet que palesa, una vegada més, la Bisbal com a segona plaça grallera del Baix Penedès.

Colles que van canviant de nom —tot i que sovint no d'integrants— segons faci de cap de colla l'un o l'altre dels sonadors. Aquests canvis denoten per un costat una poca continuïtat de les formacions —característica, per altre costat, força comuna en aquest tipus de formacions musicals. I, d'altra banda, és un fet il·lustratiu del gran caliu graller que viu la Bisbal en aquest període.

La colla Els Batets la trobem en actiu cap a l'any 1916; en seria cap de colla el "Graller Batet". Aquesta formació bisbalenca tingué també un àmbit geogràfic d'actuació prou ampli i certa anomenada en la seva època. Sembla que també era una colla de gralla de claus i a tres veus. L'única notícia concreta d'una actuació és precisament de l'any 1916, quan és contractada, el dia 31 d'agost, per actuar a la Festa Major del Catllar. Els Batets degueren tenir un ampli repertori de ballables, ja que precisament són requerits a la vila del Tarragonès per fer una doble sessió de ball, segons comenta el programa del Catllar:

> "Dia 31. Por la tarde de tres a cinco juegos de cucañas y cosos. Acto seguido bailes en el 'Foment' y en la Sociedad. Amenizándolos en esta última las típicas grallas 'Batets' de la Bisbal. Por la noche y como fin de fiesta habrá nuevos bailes."[13]

Els Escolanets de la Bisbal, colla de grallers bisbalenca activa cap a l'any 1914. Entre els seus integrants el graller Jaume Vidal ens reconeix: Joan Farré «de Puigpelat», primera gralla; Jaume Batet «Graller Batet», segona gralla; Miquel Farré «el Toïo», baix, i Joan Sans «Janet de l'Aleix», timbal (foto col·lecció Joan Poch i Farré cedida per Salvador Ferré).

Pel que fa als integrants de la colla, no hem pogut localitzar cap altra dada que no sigui a l'entorn del seu cap, el "Graller Batet".

JAUME BATET i ROSSELL (1871- 1956)

Batet neix a la Bisbal el 2 d'octubre de 1871, és fill de Josep Batet i de Francesca Rossell. Estava casat amb Maria Bundó i Garriga, amb la qual tingué dos fills, Josep i Àngela. Aquesta darrera casada amb el també graller local Anton Poch i Solé "Anton Xic", que havia format parella esporàdicament amb el sogre.

S'inicià de ben jove en el món de la música popular i als quinze anys, l'any 1886, ja tocava públicament amb la colla Els Japans del Vendrell.[12] L'any 1887 localitzem ja una probable actuació de la formació acompanyant al ball de malcasats del Vendrell.[13]

Després formà part de les colles Els Vilaseques, també coneguts per Els Gravats de Bonastre, colla que integraven els germans Sebastià, Joan i Antoni Vilaseca.[12]

Més tard el trobem en la colla local d'Els Sabaters i en la d'Els Escolanets com a segona gralla.[12][13]

Tocà la gralla durant 62 anys. A més de formar parella esporàdicament amb el seu gendre l'"Anton Xic", també, tot i a l'avançada edat de 77 anys, continuà encara en actiu com a segona gralla de diferents formacions amb joves grallers vendrellencs, en actuacions per tot l'àmbit del Gran Penedès.

L'any 1947 el localitzem per la Festa Major de Vilanova, tot acompanyant la nova mulassa i els primers gegants locals de la postguerra, els "gegants del Juncosa", formant colla amb el graller vendrellenc Albert Jané i Pascual "Carbassó", i Jaume Esteve i Oliva "Casalta" com a timbaler.

Al mateix any i per la Festa Major de Vilafranca acompanya el ball de cercolets, formant colla amb el graller vendrellenc Anton Mañé Mercadé "Ton de la Gralla" i Jaume Esteve "Casalta" com a timbaler.

La seva darrera actuació documentada tingué lloc al Vendrell el 12 de setembre del any 1948, tot acompanyant l'actuació dels Nens del Vendrell, on descarregaren el primer quatre de vuit aixecat per la colla a la seva vila. La formació és la mateixa que l'any 1947 a Vilanova.[13]

Morí al carrer de Sant Pere de la seva vila, a la respectable edat de 85 anys, l'11 de febrer de l'any 1956.

ANTON POCH I SOLÉ

De l'"Anton Xic", també conegut pel sobrenom d'"el Recó", ja n'hem parlat en l'estudi de la colla familiar Els Sabaters.

Nat a la Bisbal l'any 1897, emparentat amb tota una nissaga de grallers, l'Anton també va ésser sonador de gralla seca i de gralla de claus.

Con motivo de celebrar la villa de Catllar su tradicional Fiesta mayor los días 29, 30 y 31 del actual, se preparan varios festejos bajo el siguiente programa:

Día 29: Por la mañana solemnes oficios en la parroquial iglesia, tomando parte la orquesta «Planas», de Martorell, y haciendo el panegírico del Santo un elocuente orador sagrado. Por la tarde, solemne procesión, asistiendo la citada orquesta. Por la noche, a las once, serenata frente a las Casas Consistoriales, por las orquestas «Planas», de Martorell y «Catalana», de Granollers. Seguidamente lucidos bailes en los espaciosos salones de la Sociedad y en el «Foment». En esta última actuará una compañía de zarzuela.

Día 30: Bailes tarde y noche, conciertos musicales en el «Foment» y en la Sociedad y serenatas en las Casas Consistoriales.

Día 31: Por la tarde, de tres a cinco, juegos de cucañas y cosos, con varios e importantes premios, en la plaza del Arrabal. Acto seguido bailes en el «Foment» y en la Sociedad, amenizándolos en esta última las típicas *grallas* «Batets», de La Bisbal. Por la noche y como fin de fiestas habrá nuevos bailes.

* * *

Programa d'actes de la Festa Major del Catllar de l'any 1916, on s'anuncia l'actuació de la colla de grallers bisbalenca Els Batets (D. T. 27-8-1916. Arxiu Rob. - Ref. Pere Ferrando).

Casat amb Àngela Batet i Bundó, filla del "Graller Batet", va tenir dos fills, Rosa i Josep.

El nostre graller era esquerrà i en ocasions havia format parella amb el seu sogre, sonador de gralla de claus; per això Batet li va regalar una gralla de claus esquerrana especial per a ell. D'aquest tipus de gralles de claus —esquerranes— se'n conserven dos exemplars, una és la d'aquest bisbalenc i l'altra és la de Josep Mañé i Torrens.

"El Gros", reconegut sonador dels PETITS PELEGRINS i cap de colla d'Els Romeas en la darrera època d'aquesta colla.

Assajava en un dipòsit buit del tros, no va ésser integrant fix de cap colla en concret, havia actuat en festes locals acompanyat del "Graller Batet" i especialment tot acompanyant el seguici de la cavalcada dels Reis de la seva vila.[13]

COLLA DE GRALLERS DE LA SOCIETAT

La Societat Cultural i Recreativa Bisbalenca, més coneguda com La Societat, va fundar-se el 17 de desembre del 1947, i des de sempre estigué vinculada a la dinamització festiva tradicional de la vila. En concret, al fet casteller bisbalenc del 15 d'agost, a la creació d'una vanda de cornetes i tambors, que es féu cèlebre durant els anys setanta, i fins i tot a l'adquisició d'una parella de gegants amb el seu corresponent grup de geganters l'any 1975.[16]

És en aquesta dinàmica que la colla de geganters es planteja cap al 1986 la possibilitat de crear una colla de grallers i timbalers pròpia per facilitar i animar les sortides dels gegants bisbalencs.

Durant la Festa Major del 1986, diferents components de la colla de geganters es varen posar en contacte amb el mestre graller de Valls Miquel Rus, fundador de diferents colles, com ara els Grallers de la Colla Joves, la del Calçot de Valls, la d'Arbeca i ara també la de la Bisbal. Al desembre del mateix any ja hi havia un grup format que assajava regularment. La primera actuació pública va fer-se al maig del 1987, al dinar de cloenda de la Festa Social dels Escacs.

Per la Festa Major del mateix any ja varen sortir a tocar matinades i a acompanyar la cercavila matinal dels gegants.

Tenim referència de dues formacions d'aquesta colla bisbalenca. En primer lloc una primera formació activa l'any 1990, integrada per:

Grallers: Joan Bundó, Ramon Solé, Joan Pascual, Jordi Pascual, Agnès Ferré, Sílvia Ferré, Marc Poch, Mercè Pijoan, Esther Poch, Núria Bundó, Xavier Mestres, M. del Mar Domingo, J. M. Guasch i Joan Pros.

Timbalers: Victòria Domingo, Joan Bundó, Raül Mesas, Marc Ferré i Roser Bundó.[17]

L'any 1995, dintre dels actes de la I Setmana Cultural organitzada per l'entitat, va presentar-se el grup juvenil de grallers i timbalers integrat per onze membres d'entre 7 i 13 anys. Amb la incorporació d'aquest grup la colla restava integrada per un total de vint-i-sis components.

Aquest nou contingent agregat al grup estava integrat per:

Grallers: - Primera gralla: Ramon Solé, M. del Mar Domingo. Joan Pascual, Sílvia Ferré, Agnès Ferré, Sergi Coromines, Eva Ferré, Elisabet Borreda, Joan Pros i David Urpí.

- Segona gralla: Jordi Pascual. Mercè Pijoan, Ester Poch, Àngels Pugibet, Maria Ferré, Eduard Solé, Joan Banach i Gemma Pros.

Timbalers: Marc Ferré, Raül Mesas, Victòria Domingo, Joan Bundó, Josep Poch, Maria Solé i Òscar Urpí.[17]

Durant la temporada del 1996, la formació va celebrar el seu desè aniversari; la colla estava integrada llavors per:

Primeres gralles: Joan Pascual, M. del Mar Domingo, Ramon Solé, Sílvia Ferré i Agnès Ferré.

Segones gralles: Jordi Pascual, Mercè Pijoan, Esther Poch Pros, Ester Poch Inglada i Àngels Pugibet.

Timbals: Joan Bundó, Josep Poch, Victòria Domingo, Marc Ferré i Raül Mesas.

A més de la formació juvenil ja detallada que s'incorporà al grup a l'abril del 1995.[17]

IV- LES GRALLES A ALBINYANA

Albinyana és el segon nucli important en l'aparició de cèlebres sonadors de gralla i timbalers.

La presència de les gralles al nucli se centra també en les principals diades festives del cicle lúdic anyal.

En primer lloc el Carnaval, en què es feien ballades, la nostra informadora Maria Mata i Güell[18] ens explica com ella havia vist tocar a la colla-sextet Els Perets als balls del poble. A més, els grallers locals o foranis eren cercats per interpretar la tonada del ball de la bandera, varietat del ball de faixes que es ballava en aquestes dates al nucli de les Peces.

La segona festa on era típica la presència de grallers era la vuitada del Corpus, on també es feien ballades i acompanyaven el seguici del pa beneït, tal com ens informa l'historiador local Miquel Casellas.

La diada de la Mare de Déu del Carme, el 16 de juliol, era la Festa Major xica, encara avui les gralles acompanyen el seguici del pa beneït en aquesta segona festa local.

La Festa Major, el 24 d'agost, diada de Sant Bartomeu, havien actuat a Albinyana colles de tanta anomenada com Els Romeas, que, al voltant del 1915, acompanyaven el jovent del poble que feia castells a les cases principals del nucli.[19] També l'any 1905 el jovent va fer castells per la Festa Major, amb la visita de l'exdiputat Jaume Alegret, "amb les seves corresponents gralles".[19]

Per la diada de Sant Bartomeu, a més de fer matinades i acompanyar el seguici del pa beneït i la processó del sant a la sortida

d'ofici, solien fer un concert, ballades i, com ja hem assenyalat, acompanyar els castellers locals.[18]

El primer músic popular vinculat a Albinyana va ésser el polifacètic

Pere Aamigó i Salas (1765-1828), més conegut per l'"Ermità de Sant Antoni", que era instrumentista de violí, un instrument molt vinculat, juntament amb la gralla, el flabiol i la manxa borrega, al seguici festiu dels balls populars penedesencs.

El nostre personatge ha estat estudiat per Manuel Bofarull i Terrades,[20] és fill d'Antoni Amigó, nat a Alcover i establert a Albinyana ja l'any 1769 com a mestre de minyons i l'any 1777 se'l menciona com a ermità de Sant Antoni. La mare és Marianna Salas, de l'Arboç.

El nostre violinista va néixer a Lavit l'any 1765. El 1799 apareix com a mestre i ermità a Albinyana, i alhora era secretari de l'Ajuntament del nucli. Al febrer de 1804, el rector del poble el denuncia al tribunal eclesiàstic perquè Amigó sigui retirat del càrrec d'ermità pel seu comportament contrari a la moral que es requereix per al càrrec. Mossèn Gelpí l'acusa d'haver tocat el violí en el ball públic de la plaça els dies de la Festa Major del 1803 i haver-lo fet sonar a més en aquelles dates en un sarau en una casa particular, quan tan sols estava autoritzat a tocar-lo a l'església i durant la processó de sant Bartomeu.

Amigó es va casar amb Teresa Guivernau i Alegret, amb la qual va tenir vuit fills, els cinc primers nats a Albinyana, dos a Santa Oliva i un a Canyelles l'any 1823. Finalment, sembla que s'establí a Santa Oliva, on va morir el 29 d'agost del 1828.[20]

V- ELS SONADORS D'ALBINYANA

1- Els grallers

ANTON MATA I ROMEU "SEC" (1815-1892)

És el graller més antic documentat del poble. La seva besnéta, Maria Mata i Güell, ens informava de la seva activitat com a sonador.[19]

El graller de "cal Sec" neix a Albinyana el 21 de novembre del 1815. És batejat a la parròquia de Sant Bartomeu el dia 22 amb els noms d'Anton, Joan i Bartomeu. És fill de Jan Mata Gestí (1788-?) "dit lo Sech", pagès d'Albinyana, i de Caterina Romeu i Olivella, de Calafell, casats l'any 1812 al nucli. Segons el cens del 1824, la casa de "cal Sech" és al carrer del Recó.

Els Mata de "cal Sec" són originaris del Mas d'en Mata, a partir del pare del rebesavi del nostre graller Francesc Mata "Sec del Mata", casat amb Maria Ravella l'any 1656.

El nostre graller es va casar el 27 d'abril de 1839 amb Josepa Jané i Mañé, amb la qual sabem que, entre altres criatures, va tenir un fill, Joan, nat el 1841 i avi de la nostra entrevistada.[20]

Sembla que a cal Sec hi havia hagut colla de grallers, ja que a les golfes de la casa pairal del carrer Major es conservaven la gralla de l'Anton Sec i un timbal. A la dècada dels anys vint, cap al 1929, quan es va casar un vidu conegut pel "Jaume Miquel", que vivia al carrer de les Eures, li varen fer uns "esquellots" que varen durar tres dies, i amb aquesta pràctica el timbal es va rebentar. La gralla seca encara la conserva en bon estat Jordi Carbonell i Gestí, del Vendrell.[19]
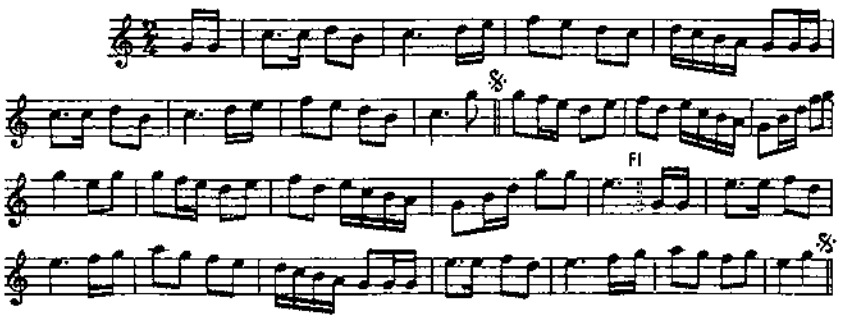
L'Anton Sec va morir el 2 de maig de 1892, als 76 anys, "a las 7 de la tarde de muerte natural en casa sech".[20]

JOAN SONET I JANÉ "DE CAL CUAT "(1828-1908)

És el segon graller més antic nat al municipi. Neix a les Peces el 14 d'agost de 1828, és batejat el mateix dia amb els noms de Joan, Francesc i Joaquim. És fill de Francesc Sonet i Casas (1799-?), pagès de cal Cuat de les Peces, on viu l'any 1824. La mare és Teresa Jané i Riembau, del Vendrell, casats a Albinyana el 12 de febrer de 1825. El nostre graller és el segon de cinc germans. El seu germà gran, Pere Sonet i Jané, nat el 1826, seria l'avi patern del timbaler Josep Sonet i Ivern "el Peces".[20]

El renom de la casa prové, tal com comenta Manuel Bofarull, del fet que fou el darrer de portar cua, com s'estilava. Per oposició,

BALL DE LA BANDERA (Les Pesses d'Albinyana)

Particel·la per a gralla del Ball de la Bandera de les Peces d'Albinyana, recollida per Joan Amades i que apareix publicada en els repertoris d'alguns moderns mètodes de gralla (transcripció Jaume Arnella i Francesca Roig).

hi ha a les Peces la casa "cal Xullat", que fou el primer que se la va tallar.[20]

Cap a mitjans del segle XIX, el trobem establert a Llorenç del Penedès, on es va casar, l'any 1853, amb Antònia Fontanals i Catà. La seva faceta més coneguda com a graller es desenvolupa precisament a Llorenç, on forma una colla familiar, coneguda popularment per "Colla de Cal Graller", renom llorencenc de casa seva. En aquesta formació prengueren part també els seus fills Francesc Sonet i Fontanals "de cal Graller" (1856-1930), pare del conegut timbaler Marçal Sonet i Ilari "Marçalet de cal graller" (1886-1958).

I com a timbaler el segon fill Cosme Sonet i Fontanals "Cosma de cal Graller" (1870-1944).

Va morir a Llorenç a la respectable edat de 80 anys el 19 de novembre del 1908.[20]

JOSEP CASELLAS I BATET "DE CAL FUSTER" (1842-1916)

Tot i que al nucli se'l coneix com en "Casellas Graller", no hi ha

convicció entre els seus biògrafs que Casellas hagués estat sonador de gralla durant la seva joventut a Albinyana.[21]

Neix el 8 de gener del 1842, i és batejat el dia 9 amb els noms de Josep, Joan i Mariano. És fill de Josep Casellas i Gestí (1811-?), d'ofici fuster, de cal Fuster del carrer de l'Església, i de Magina Batet i Ferran, de la Bisbal. És el segon de quatre germans. Aprèn l'ofici del pare i als 16 anys, cap al 1858, va a treballar a Vilanova i la Geltrú, on sembla que s'estableix definitivament.[21] L'any 1860 es localitza ja a casa d'un fuster vilanoví i consta ja que treballa l'ofici. El 21 de juny de 1862 es casa amb Josepa Borrell, del Vendrell, amb la qual té tres fills: Maria (1863), Salvador (1864) i Enric (1870). El 1873, treballa ja pel seu compte com a fuster, té l'obrador al c/ Soler, al barri de Mar. Com a polític, Casellas va militar al partit republicà i fou regidor de l'Ajuntament vilanoví en repetides ocasions.

El paper més important de Casellas en el món de la gralla és com a fabricant d'instruments. En primer lloc fabrica gralles seques, després va anant modificant l'instrument i el a evolucionar cap a la gralla llarga amb un sistema de claus metàl·liques amb el qual aconseguí allargar la tessitura de l'instrument.

La primera nova de la seva vinculació a la fabricació i experimentació instrumental és del 1881, quan fabrica un harmònium per a la Casa d'Empar de la ciutat.[21] Pel que fa als seus treballs a l'entorn de l'evolució de la gralla de claus, queden documentats ja al voltant del 1882, quan presenta ja unes "dolçaines" a l'Exposició Regional celebrada a Vilanova.[21]

El 18 de gener del 1896 es casa amb Rosa Pla. Al final de la seva vida es traslladà a Barcelona, on morí el 2 d'agost del 1916.

El seu segell identificatiu, que apareix gravat al foc en moltes de les seves gralles, porta la llegenda "Casellas-Vilanova" amb una noia en positura de dansa.[21]

MAGÍ CASELLAS I ARANS "DE CAL GUINEU" (1860 - 1944)

És Manuel Bofarull en una entrevista a cal Sogues d'Albinyana,

el 8 de desembre del 1992, qui ens posava al corrent de l'existència de tres grallers que assajaven a la pallissa de cal Guineu, al camí cap a Bonastre, cap a la dècada dels anys deu del nostre segle.

D'aquests tres grallers un era albinyanenc i l'amo del tros, era el sogre de Carme Mata i Garriga, de cal Pau Mata de la Canal, casada amb Josep Casellas i Juncosa (1890-?). El nostre graller era Magí Casellas Arans, pagès del nucli, on nasqué el 29 de novembre de 1860. Fill de Jaume Casellas Saumoi, també pagès nat el 1826, i de Maria Anna Arans i Juncosa, casats l'any 1849.[20]

El nostre graller es casa el 30 de gener de 1885 amb Maria Juncosa i Mañé (1862-?).

Cap als anys deu el trobem en actiu formant colla amb el bisbalenc Miquel Ferré i Mas "el Toïo" i un tercer sonador de Bonastre, potser un dels germans Vilaseca.

La seva vinculació amb el món de la música popular albinyanenca li ve també per vincle familiar, ja que el seu pare era cosí germà del pare d'un dels més reputats timbalers del nucli, Josep Casellas i Juncosa "de cal Timbaler de les Peces". Els avis dels nostres dos sonadors eren, doncs, germans procedents de cal Paulet de les Peces.

El Magí de "cal Guineu" va morir a Albinyana el 2 de març de 1944.[20]

CARLES MAÑÉ I JANÉ "CARLOS ARLÀ" (1868-1955)

Neix a Albinyana el 17 de maig de l'any 1868. És batejat el dia 19 del mateix mes. És fill d'Antoni Mañé i Raventós (1832 - ?), pagès d'Albinyana, i de Rosa Jané i Canals, casats el 29 d'abril del 1859. Els seus avis paterns són Baldiri Mañé i Gestí (1781-?) i Francesca Raventós i Puig, naturals d'Albinyana i Torrelles de Foix. El renom de "l'Arlà", derivat d'un avenç del terme, sembla provenir ja del rebesavi del nostre graller, Josep Mañé i Goxens, "dit lo Arlà", casat el 1754 amb Teresa Colomer Bassa.[20]

Carles és el quart de cinc germans, el precedeixen Pere (1860), Maria (1862), Pere (1864) i Anton (1872). Cap a la dècada dels anys

1880 els trobem ja establerts a Sant Vicenç de Calders. La darrera referència albinyanenca de la família és la data de naixement del germà petit l'any, 1872. La família s'estableix a Sant Vicenç, on el pare té la seva germana Maria Mañé i Raventós (1804-1890), mare del conegut timbaler "Anton Francàs". Així doncs, "l'Arlà" i en "Francàs" són cosins germans.

Ja l'any 1882, la seva germana Maria Mañé i Jané es casa, a Sant Vicenç, amb Isidre Guixens. Cap a l'any 1890, als 22 anys, el trobem interpretant al nucli el personatge de la viuda Judith en el ball parlat del mateix nom, representat a Sant Vicenç per la Festa Major.[22]

Com a graller sabem que va formar part de diferents colles. Entre elles la dels Matricols, en la qual ben jove féu de timbaler —possiblement amb el seu cosí, l'Anton Francàs, també timbaler d'aquesta formació.[8] "L'Arlà" va tenir també el doble domini instrumental i va ésser, a més, sonador de gralla de claus. En concret, és en la colla Els Felius en la qual té una trajectòria més estable com a segona gralla. En aquesta formació el localitzem des de principis del segle XX fins a principis dels anys quaranta. En concret, l'any 1942 actua acompanyant, juntament amb Macari Domingo i Marçal Sonet "Marcelet de Llorenç" com a timbaler, el ball de bastons de Sant Pere de Ribes. L'any 1943 el trobem com a responsable d'Els Felius en l'actuació de la colla per la Festa Major de Vilafranca. L'any 1945 encara acompanya, junt amb en Macari, el ball de bastons del Vendrell.

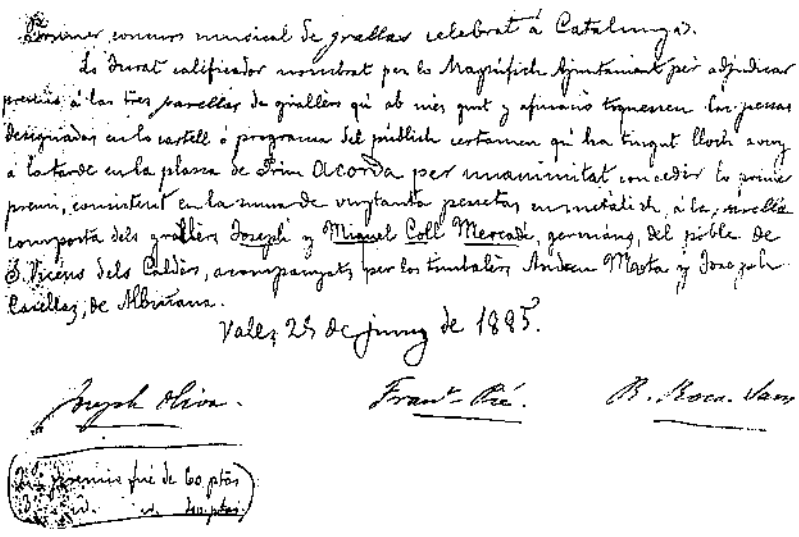
És en aquesta època que deixa per motius de salut la gralla i crea escola en les seves dues facetes instrumentals. Com a graller és el mestre de Joan Jané i Escofet "Jan Merenguet". I com a timbaler alliçona Jaume Esteve i Oliva "Casalta".[15]

Va morir al Vendrell el 23 de novembre del 1955.

2- Els timbalers

ANDREU MATA I MAÑÉ "DE CA L'ANDREU DEL SEC" (1853-1888)

És el primer timbaler documentat del poble. Va néixer a Albinyana el 29 de gener de 1853, i fou batejat a l'església de Sant Bartomeu

Acta del jurat qualificador del Primer Concurs de Gralles conegut, celebrat a Valls l'any 1885. En aquest document apareixen identificats els dos timbalers albinyanencs de la colla de grallers Els Perets: l'Andreu Mata «Andreu del Sec» i Josep Casellas «de cal Paulet» (Arxiu Històric Comarcal, Valls).

el dia 30 amb els noms d'Andreu, Joan i Mariano. És fill d'Andreu Mata i Romeu (1821-?), pagès del poble, i Francesca Mañé i Ballester, casats a Albinyana el 24 d'abril de 1852.

El nostre timbaler és, doncs, nebot del graller Anton Mata i Romeu "de cal Sec". L'1 de maig de 1883 es va casar al poble nadiu amb Inès Casellas i Tort, amb la qual tingué dos fills: Josep (1883) i Joan (1885-1888).

La casa era coneguda pel renom de "ca l'Andreu del Sec", situada al carrer Nou. Al cens de l'any 1895 es perd ja el rastre de la seva descendència.[20]

S'introduí probablement com a timbaler en la formació que dirigia el seu oncle de "cal Sec". L'any 1885 el trobem com a segon timbaler amb la colla Els Perets de Sant Vicenç dels Calders, amb la qual va guanyar el primer concurs de grallers de la història convocat a la

ciutat de Valls aquell mateix any, juntament amb el timbaler de les Peces Josep Cañellas Juncosa, "de cal Timbaler".

Va morir a Albinyana el 3 de gener de 1888 amb tan sols 34 anys.[20]

JOSEP CASELLAS I JUNCOSA "DE CAL TIMBALER "(1862 - ?)

Neix al nucli de les Peces, el dia 3 d'octubre del 1862. És batejat a la parròquia local el dia 5 amb els noms de Josep, Joan i Mariano. Els seus pares són Valentí Casellas i Salvat (1832-?) i Maria Juncosa Olivé (1835-?). El pare fa de pagès, com l'avi, i és fill de la casa coneguda com "del Paulet" del nucli de les Peces. El nostre timbaler és el tercer de cinc germans: Pere (1850), Joan (1860), encara el segueixen Antònia (1871) i Maria (1874.)

El 14 d'abril del 1888 es casa amb Dolors Jané i Calaf. L'any 1895 els trobem establerts a les Peces, a la casa coneguda per "cal Timbaler", fet que demostra la seva consolidada dedicació a la percussió de la música popular de la comarca.

El matrimoni tingué cinc fills: Valentí (1889), Maria (1891), Pau (1896?), Josep (1897-1915) i Maria Anna (1903).

Cap a finals del segle XIX, després del 1897, en què consta nat el darrer fill albinyanenc, es trasllada al Vendrell, on, amb tota seguretat, el trobem el 29 d'abril del 1903, en què neix la seva darrera filla. L'etapa de residència vendrellenca està ja consolidada en aquesta època, ja que consta que la parella "son vecinos de éste". L'any 1909, el trobem domiciliat al carrer del General Prim núm. 13, el mateix carrer en què viu Bonaventura Mallofré "Camat". Consta que fa de pagès i és conegut pel renom de "Tambalé", prova novament de la seva continuïtat com a percussionista. Viu al Vendrell encara l'any 1915, en què mor el seu fill Josep. A partir d'aquesta data se'n perd la pista.

Casellas fou primer timbal de la colla de grallers Els Perets de Sant Vicenç de Calders, entre altres formacions que ignorem avui per avui. Amb aquesta colla, l'any 1885, varen guanyar el primer concurs de gralles de la història, convocat a la ciutat de Valls.

Carles Mañé i Jané «l'Arlà» (esquerra) i Macari Domingo i Tort «Vell Macari» (dreta), grallers de la colla Els Felius acompanyant el ball de bastons del Vendrell cap al 1945.

PERE NIN I JANÉ "DE CAL JAN DEL PERET" (1871-1939)

Neix a Albinyana el 9 de desembre del 1871 i és batejat el dia 11 del mateix mes. És fill de Josep Nin i Riembau (1843-?), pagès del nucli, i de Maria Jané i Santó, casats a Albinyana l'any 1869. Els seus avis paterns són Pere Nin i Navarro, boter, i Maria Riembau. El besavi, Pere Nin i Manyer, era també boter i en el cens de 1824 viu a cal Frare de la Canal i consta que és "pobre de solemnitat".[20]

Maria Mata[18] ens informa que el germà del nostre timbaler, Pau Nin Jané, vivia al carrer de les Quintanes i se'l coneixia com el "Pau de cala asona". Tanmateix, el renom de casa seva era cal Jan del Peret.[19]

Pere es trasllada a viure a Sant Vicenç de ben jove, on sembla que troba feina de pagès i entra en contacte amb el món de la gralla del nucli de la mà del seu cosí Pau Nin i Lleó "Pau Sec" (1870-1937), graller vinculat a la colla de Sant Vicenç. L'any 1896 es casa, a Albinyana, amb Emília Mañé i Riembau, i a la inscripció dels llibres

sagramentals consta que és "veí de Sant Vicenç de Calders". La parella s'estableix a Sant Vicenç, i així és que l'11 de novembre del 1897 bategen al poble la seva filla Emília.

Cap al 1900, els trobem novament establerts a Albinyana; així el 18 de febrer d'aquell any neix la segona filla, l'Ascensió. La seguiran tres fills més, tots albinyanencs, Mercè (1902), Teresa (1906) i Eusebi (1912).

L'any 1920 es trasllada a viure al Vendrell. Hom el recorda assajant amb el graller Josep Mañé i Torrents "el Gros", a casa d'aquest al carrer de Riego del Vendrell. En aquesta època ensenya a tocar la gralla i el timbal al seu fill Eusebi. Aquest va conservar la gralla seca i un timbal de caixa de llautó. El timbal el varen vendre a Tarragona cap als anys cinquanta. La gralla seca la va adquirir el vendrellenc Jaume Rovira.[24]

JOSEP SONET I IVERN "EL PECES" (1910-1987)

Neix el 27 de març de l'any 1910, és batejat a la parròquia de Sant Bartomeu el 3 d'abril. Els seus pares són Joan Sonet i Casellas (1869-1943), pagès natural del nucli de les Peces, fet que originaria el renom familiar vendrellenc, i la mare és Teresa Ivern i Fortuny, natural del Vendrell. Els seus avis paterns són Pere Sonet i Jané, també pagès de les Peces, i Teresa Casellas i Miró, d'Albinyana.

El matrimoni Sonet Ivern va tenir quatre fills: Pere (1897), Teresa (1898), Salvador (1900) i el nostre timbaler, que era el benjamí de la colla.

La família s'estableix al Vendrell, on el jove Sonet treballa d'aprenent al taller de Francesc Badia i Vendrell "Cisquet Llauner" (1869-1957), un reconegut artesà llauner vendrellenc, constructor de timbals. De Badia va aprendre Sonet l'art de treballar el llautó, així com la tècnica de la construcció dels instruments de caixa metàl·lica que anys a venir el convertirien en el més cèlebre deixeble de Badia.

El 13 de març del 1934 es casava amb Enriqueta Marquès i Aranda, a Sant Francesc de Tarragona.

Com a percussionista, la formació de Sonet és de base militar, és a dir, que en la seva estada a l'exèrcit va formar part d'una banda de cornetes i tambors en la qual va debutar com a timbaler. Com a músic dels elements de la cultura popular vendrellenca debuta a la

Pere Nin i Jané «de cal Jan del Peret» (1871-1939), timbaler i sonador de gralla d'Albinyana, vinculat a la colla del Pau Nin «Pau Sec» de Sant Vicenç de Calders.

seva segona vila juntament amb el seu germà Pere (1897-1945) com a timbalers primer i segon del recuperat ball de diables del Vendrell, per la Fira del 1933. La vinculació "del Peces" com a timbaler del ball serà prou intensa durant l'etapa republicana, i encara durant la postguerra, ja que el 1939 el trobem com a responsable del ball, en un contracte signat per actuar a la Festa Major de Vilafranca.

Durant la postguerra, cap al 1944-45, forma colla com a timbaler amb els grallers Jaume Vidal i Vidal "Carboner" i Anton Mañé i Mercadé "Ton de la Gralla". Alterna al grup, per qüestions laborals, amb el timbaler Jaume Esteve i Oliva "Casalta" i Joan Mallofré i Cañis "Ros Camat", com a segon timbaler fins al 1947. Aquí s'inicia la seva important faceta com a percussionista de la nostra música popular i com a restaurador i constructor de timbals de llautó durant gairebé quaranta anys. L'any 1954 es fa càrrec de l'acompanyament rítmic del recuperat cos d'armats del Vendrell. Cap a mitjans dels anys seixanta fins a l'any 1982-84 formarà colla amb els grallers Albert Jané i Pascual "Carbassó" i Joan Domingo i Pugibet "Jan Macari".

Una altra de les aportacions importants de Sonet a la cultura popular vendrellenca és el seu transcendental paper en la recuperació dels tres tocs típics del ball de diables de la vila, quan l'any 1979 una colla de joves en reemprèn l'activitat. Sonet va ensenyar-los els tres tocs tradicionals tal com ell els havia après de "Francàs fill" l'any 1933.

Va acompanyar amb el seu timbal els armats del Vendrell fins a l'any 1986, durant més de trenta anys d'ençà aquell dijous sant del 1954. En les darreres sortides, des de l'any 1983, anava acompanyat del seu nét Josep Sonet i Casellas. Morí al Vendrell el 24 de març de l'any 1987.

EUSEBI NIN I MAÑÉ "SEBIO" (1912-1994)

Timbaler i graller esporàdic fill de "cal Jan del Peret" d'Albinyana. Va néixer al nucli, fill d'en Pere Nin i Jané i Emília Nin i Riembau, l'1 de gener del 1912. L'any 1920 es traslladà a viure al Vendrell amb la seva família. Va aprendre a tocar la gralla i el timbal amb el seu pare. No es té coneixement que toqués en cap formació concreta, però sí que havia pres part com a sonador i timbaler a les festes i saraus

nocturns que a l'estiu feien els veïns del carrer de Riego cap a principis dels anys quaranta. Formaven el grup Josep Mañé, gralla; Eusebi Nin, timbal/gralla, i Joan Urpí com a cantant.

Va morir al Vendrell l'any 1994.

NOTES

(1) Jaume Ramon i Vidales (1846-1900) a "La gralla", article publicat al programa de la Festa Major del Vendrell del 1904.

(2) Jaume Ramon i Vidales a "Afirmamientos". Revista *La Notaría*. Tomo V. Setembre 1897. Pàgs. 245-247 (Ref. M. Bofarull).

(3) Per fer-nos una idea de les quantitats econòmiques de les quals es parla, donarem com a referència la dada que un jornal a pagès es pagava a l'època a 2,50 ptes.

(4) Victorià de Santamaria i Tous a *Derecho Consuetudinario y Economía popular de las provincias de Tarragona y Barcelona...* Obra premiada l'any 1897 i publicada l'any 1901.
Estudiada i citada per Xavier Orriols i Sendra a "L'ofici de graller i la seva transmissió". Treball publicat a *Quaderns de Música Tradicional*. Ajunt. de Vilafranca/ Grallers Els Montònec. Inglès Impressor. El Vendrell 1993.

(5) Un exemple prou gràfic d'aquesta pràctica el recull Pere Ferrando a *Presència castellera al Vendrell fins l'any 1926*. Pàg. 218.

(6) Xavier Orriols i Sendra a "El Merenguet, graller vendrellenc". *La Fura* núm. 425. Agost 1990.

(7) Salvador Arroyo a "Anton Claramunt Mañé 'l'Anton Francàs': El mite d'un timbaler". Setmanari *El 3 de Vuit* de 8-10-95.

(8) Salvador Arroyo a "Bonaventura Mallofré i Cañis 'Ventura Camat'". Setmanari *El 3 de Vuit* de 22-12-95.

(9) Manuel Socada i Olivella, prev., a *Consueta de la parròquia de Santa Maria de la Bisbal del Penedès*. Ajuntament de la Bisbal 1993.

(10) Salvador Mañé a "La festa del barri. La Bisbal del Penedès". Publicat al *Baix Penedès*, 22-6-1935.

(11) *El Vendrellense* núm. 47 de 20 d'agost de 1893.

(12) Mª Assumpció López i Salvador Ferré a *El fet casteller a la Bisbal del Penedès. 1877-1991*. La Bisbal. 1992.

(13) Salvador Arroyo i Julivert a *Els balls parlats a la Bisbal del Penedès*. Ajuntament de la Bisbal. 1996.
Dades ampliades i referències recollides per Joan Guasch Junqué *El Jan*. Juny 1996.

(14) Salvador Arroyo a "Joan Vidal 'Baltasar de Cal Tof', història d'un timbaler nascut fa 88 anys al Vendrell". Setmanari *El 3 de Vuit*, 28-4-95.

(15) Salvador Arroyo a "Els grallers del Vendrell: les colles de la renaixença castellera (1926-1936)". *Miscel·lània Penedesenca 1994.*

(16) Salvador Ferré i Miró a:
- "Vinculació de la SCRB amb el fet casteller". Set. *El 3 de Vuit*, 26-1-96.
- "Els grups de geganters i grallers de la SCRB: es consolida". Set. *El 3 de Vuit*, 24-11-95.
- "El grup de grallers de la SCRB celebra el desè aniversari". Set. *El 3 de Vuit*, 27-9-96.

(17) *Els gegants de la Societat. 15 anys.* La Bisbal 1991.
- Programa de la Primera Setmana Cultural de la Societat, del 15 al 23 d'abril del 1995. Grup de Grallers i Timbalers de la SCRB.

(18) Maria Mata i Güell de "cal Sec" (1914). Entrevistada per l'autor el 7 d'octubre de 1995.

(19) Dolors Mata i Güell. Entrevistada per Pere Ferrando l'any 1983.
Més àmpliament citat per Pere Ferrando a "Albinyana un poble casteller". Set. *El 3 de Vuit*, 12-8-1983.

(20) Dades facilitades per l'historiador penedesenc Manuel Bofarull i Terrades. També citades pel mateix autor a "L'ermita de Sant Antoni d'Albinyana". *Miscel·lània Penedesenca 1995.*

(21) Xavier Orriols i Sendra a "Antics constructors de gralles". Article publicat a la *Revista de Etnología de Cataluña* núm. 3. Juliol 1993.

(22) Salvador Arroyo i Julivert a "Els balls parlats a Sant Vicenç dels Calders". Set. *El 3 de Vuit*, 14-10-1994.

(23) Pere Ferrando i Romeu a "Més sobre la presència castellera al Vendrell fins l'any 1926". Cita BP de 9-8-1919. Treball publicat a *Miscel·lània Penedesenca 1996.* IEP.

(24) Salvador Arroyo i Julivert a "Els timbalers i grallers d'Albinyana" a *Diari del Baix Penedès*, 16-8-1996.

(25) Salvador Arroyo a "Francesc Badia i Vendrell 'Cisquet Llauner' (1869-1957), un constructor de timbals al Vendrell". Set. *El 3 de Vuit*, 24-12-1993.

(26) Lluís Solsona i Llorens a: "La Bisbal castellera d'ara fa un segle". Set. *El 3 de Vuit*, 9-8-1996.